

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 เศรษฐกิจของประเทศไทยได้ฟื้นตัวและขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 10.5 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติถึงหนึ่งเท่าตัว และนับเป็นอัตราการขยายตัวเฉลี่ยสูงสุดของการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วง 25 ปีที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศไทยจากเศรษฐกิจการเกษตรมาสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรม เป็นเหตุให้สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทมาสู่ความเป็นสังคมเมืองมากยิ่งขึ้น ทำให้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่แบบไทยดั้งเดิมต้องปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตในรูปแบบสมัยใหม่ อันมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยรวม

ผลการทบทวนประเด็นการพัฒนาที่ผ่านมาพอจะสรุปได้ว่า การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 จำเป็นต้องให้ความสำคัญระหว่างการพัฒนาในเชิงปริมาณ คุณภาพ และความเป็นธรรมในสังคมควบคู่กันไปเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (สนอง สิริกุลวัฒนา, 2535) ได้กำหนดความมุ่งหมายของการจัดศึกษาโดยเน้นพัฒนาบุคคลใน 4 ด้าน โดยเฉพาะด้านสังคมบุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว องค์กร และสังคม รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลประโยชน์แก่กันและกัน โดยไม่เห็นแก่ตัวมีความสามารถและทักษะในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกันกับ รอเจอร์ส (Rogers, 1951 อ้างถึงใน กาญจนา ไชยพันธุ์และคณะ, 2535) กล่าวว่า การที่จะเข้าใจพฤติกรรมของคนให้ดีขึ้นนั้น ต้องพยายามศึกษาสภาพภายในบุคคลให้มากที่สุด บุคคลที่สุขภาพจิตดี จะมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม

งานพัฒนาการของฮาวิกเฮอร์ส (อ้างถึงใน สุรางค์ ไร้วรรณกุล, 2536) ได้แบ่งออกเป็นวัยต่าง ๆ 6 วัย โดยงานพัฒนาการของเด็กระยะกลาง อายุระหว่าง 6-12 ปี อยู่ในวัยเรียนระดับประถมศึกษา พรรณทิพา รุจิพร (2534) เรียกเด็กวัยนี้ว่า Latency Period พัฒนาการที่เด่นชัด คือ พัฒนาการด้านสังคม วัยเด็กตอนกลางเป็นวัยของการเข้ากลุ่ม (Gang Age) สมาชิกในกลุ่มมักจะเป็นเพศเดียวกัน อายุไล่เลี่ยกัน ทำกิจกรรมที่สนใจร่วมกันที่อาจเป็นทางบวก เช่น เล่นเกมสกีฬาต่าง ๆ หรือทางลบเช่นทำความเดือดร้อนรำคาญให้กับชุมชนนั้น ถ้ากลุ่มเพื่อนของเด็กมีกิจกรรมในทางที่ดี จะส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กทั้งทางร่างกาย ภาษา อารมณ์ สังคมและบุคลิกภาพ

คาร์ล จี จุง (Carl G. Jung, 1976 อ้างถึงใน นงนุช พรสิงชัย, 2535) ได้แบ่งบุคลิกภาพออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแสดงตัวและประเภทเก็บตัว โดยบุคคลที่มีลักษณะเก็บตัวมักเป็นคนที่ชอบทำงานคนเดียวเก็บตัวเงียบไม่สูงส่งกับใคร เก็บความรู้สึกได้ดี มองโลกในแง่ร้ายจริงจังกับชีวิต ชอบอยู่กับสิ่งที่ไม่มีชีวิต มักเกรงใจผู้อื่น ชอบวิจารณ์คนอื่น และต้องการเปลี่ยนสภาพของโลกภายนอกให้เข้ากับตนเอง

เมื่อเด็กเมื่อเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นจะเริ่มมีวุฒิภาวะและมีการปรับตัวทั้งด้านสังคม อารมณ์ และบุคลิกภาพแล้วก็ตาม แต่เด็กก็ยังมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเชื่อว่าอาจจะเกิดผลเนื่องจากการฝึกอบรมและความแตกต่างในทางสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลด้วย การพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กจึงมีความจำเป็นอย่างมาก (จุฑา บุรีภักดี, 2533) ผู้ปกครองและครูมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำให้เด็กรู้จักปรับปรุงและส่งเสริมบุคลิกภาพที่พึงปรารถนาแก่ตนเอง มีหลักการที่ควรยึดในการปฏิบัติดังนี้ เข้าใจในความจริงที่ว่าบุคลิกภาพทางกายบางอย่างปรับปรุงแก้ไขและส่งเสริมได้ เช่น การแต่งกาย การพูดจา กิริยาท่าทาง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ถ้าส่งเสริมให้รู้จักแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ แต่มีบุคลิกภาพบางอย่างแก้ไขลำบากกว่าคือ ความบกพร่องทางกายบางอย่าง เช่น แขนขาด หลังโกง ต้องอาศัยแพทย์ช่วยเหลือ ความบกพร่องทางจิตใจเป็นเรื่องที่แก้ไขลำบากมากคือต้องการทราบสาเหตุที่แน่นอนและค่อย ๆ แก้ไขและจะต้องแก้ไขตั้งแต่เยาว์วัย เช่น เด็กที่เก็บตัวไม่ยอมสมาคมกับเพื่อนจะต้องหาสาเหตุว่าเกิดจากสิ่งใด ตัวเด็กมีมโนคติทางจิตใจอย่างไรบ้างขาดความรักจากพ่อแม่ มีความรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองต่ำต้อยหรือสูงกว่าคนอื่น ฯลฯ เมื่อทราบแล้วต้องหาทางแก้ไขตามเหตุนั้น (อบรม สันนิบาต, 2521)

กระบวนการกลุ่มเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณค่าของความเป็นมนุษย์ส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน การได้มีส่วนร่วมและลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการทำงานร่วมกัน จะทำให้บุคคลเข้าใจตนเองสามารถประเมินปรับปรุงบุคลิกภาพและพฤติกรรม ตลอดจนเสริมสร้างแนวคิดและค่านิยมของตนให้เหมาะสม สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต สิ่งเสริมการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น (สุณีย์รัตน์ ฤทธิ์ชัยเลิศ, 2530)

นอกจากนี้การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มจะช่วยฝึกทักษะอันจำเป็นบางประการ ได้แก่ ทักษะทางสังคม (Social Skill) ทักษะในการค้นคว้า (Study Skill) ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) และทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) (สุริน คล้ายรามัญ, 2529) และจากการที่เคซา นุ่มพันธ์ (2525) ได้ศึกษาผลของการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ความภูมิใจในตนเองและทัศนคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่าคะแนนจากการสอบวัดตัวแปรทั้งสามของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกันกับปิยวรรณ ศรีสุรภัย (2534) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 5 การทํามาหากินพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยการใช้กระบวนการกลุ่มมีคะแนนความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการเรียนโดยการใช้กระบวนการกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ เก็บตัว-แสดงตัว

กิจกรรมศิลปะก็เช่นเดียวกัน โดยที่กิจกรรมศิลปะมิได้มุ่งหวังให้นักเรียนมีอาชีพศิลปะหรือศิลปินแต่เพื่อเป็นการปลูกฝังให้บังเกิดความรู้คุณค่าทางสุนทรียภาพ ความสวยงาม สัจจะความเป็นจริงทางการแสดงออกทางศิลปะ การใช้ปัญญาความคิดในการแก้ปัญหา การเข้าใจธรรมชาติ เห็นคุณค่าและความมีคุณค่าอันดีแห่งธรรมชาติอันเป็นแหล่งวัตถุศิลปแหล่งใหญ่ ที่จะนำมาสร้างสรรค์งานศิลปะทำให้เข้าใจและวางแผนในการดำรงชีวิตให้อยู่ในสภาพที่ดีต่อไป และที่สำคัญที่สุดก็คือการรู้จักนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (เฉลิม นาศิริภรณ์และคณะ, 2533) การให้เด็กสร้างสรรค์งานศิลปะ จึงเป็นความมุ่งหวังที่จะใช้กิจกรรมเป็นสื่อกลาง ในอันที่จะสะท้อนคุณค่าไปสู่บุคลิกภาพของเด็ก กิจกรรมศิลปะจึงเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ทำทลายความคิด และทำลายการ

แสดงออกของเด็กจากการสร้างสรรค์ศิลปะของเด็กที่พร้อมด้วยเสรีภาพ ย่อมเป็นสิ่งที่ส่งเสริมด้านบุคลิกภาพของเด็ก เช่น การพูดคุยจากผลงาน การแสดงท่าทางประกอบการวาด สิ่งเหล่านี้เป็นการที่เด็กพร้อมที่จะแสดงออกด้วยการลองผิดลองถูก ท้ายที่สุดการแสดงออกของเขาไม่เคยคิดและไม่เคยล้มเหลว กิจกรรมที่เด็กไม่รู้สึกล้มและไม่รู้สึกล้มเหลวเช่นนี้ย่อมสร้างความมั่นใจในการแสดงออกได้อย่างมาก (วีรณ ตั้งเจริญ, 2526)

จากเหตุผลความสำคัญของ กระบวนการกลุ่มและกิจกรรมศิลปะดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ผลการใช้กระบวนการกลุ่มและกิจกรรมศิลปะ ที่มีต่อการพัฒนาบุคลิกภาพให้กับตัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลสามเหลี่ยม อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปพัฒนา ปรับปรุงบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งเป็นตัวแปรด้านจิตวิทยา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการที่เด็กได้เติบโตและเป็นผู้มีบุคลิกภาพสมบูรณ์ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติสืบต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังของการใช้กระบวนการกลุ่ม ที่มีต่อการพัฒนาบุคลิกภาพให้กับตัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมศิลปะ ที่มีต่อการพัฒนาบุคลิกภาพให้กับตัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

นักเรียนที่มีบุคลิกภาพให้กับตัวที่เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มและกิจกรรมศิลปะ มีระดับคะแนนสูงขึ้น

1.4 ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

1.4.1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้นำกิจกรรมกระบวนการกลุ่มและกิจกรรมศิลปะด้วยตนเอง

1.4.2 นักเรียนในกลุ่มทดลองจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการกลุ่มและกิจกรรมศิลปะแต่ละครั้งไม่ต่ำกว่า 10 คน จากจำนวนทั้งหมด 12 คนและนักเรียนแต่ละคนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 8 ครั้ง

1.5 ขอบเขตและข้อจำกัด

1.5.1 ประชากรที่ศึกษาวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2537 โรงเรียนเทศบาลสามเหลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 127 คน

1.5.2 กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2537 โรงเรียนเทศบาลสามเหลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลองโดยใช้กระบวนการกลุ่มจำนวน 12 คน และกิจกรรมศิลปะจำนวน 12 คนและกลุ่มควบคุม จำนวน 12 คน

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หมายถึง นักเรียนชาย-หญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2537 โรงเรียนเทศบาลสามเหลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

บุคลิกภาพเก็บตัว (Introvert Personality) หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่ชอบเก็บตัวเป็นคนเงียบ แยกตัวจากผู้อื่น ท้ออะไรเต็มไปด้วยความระมัดระวัง ขาดความยืดหยุ่น เจ้าระเบียบ ซื่อาย ปรับตัวยาก เป็นผู้ที่เอาใจใส่ตนเอง มีข้อวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง ไม่ชอบความตื่นเต้น ควบคุมอารมณ์ การปรับตัวของพวกนี้มักทำโดยการหลบหนี (Escape) และการเพ้อฝัน (Fantasy) สามารถวัดได้จากแบบทดสอบวัดบุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัว M.P.I. (The Maudsley Personality Inventory) โดยมีค่าคะแนนต่ำ อยู่ระหว่างเปอร์เซ็นต์ที่ 1-25

กระบวนการกลุ่ม หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้สมาชิกได้กระทำร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเข้าใจถึงพฤติกรรมของตนเองและคนอื่น ทำให้สมาชิกได้พัฒนาตนเอง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสร้างเสริมสัมพันธภาพและการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมศิลปะ หมายถึง กระบวนการพื้นฐานที่กระตุ้นให้เกิดได้แสดงออกและเป็นกิจกรรมที่สมาชิกสร้างสรรค์ขึ้น ด้วยความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการที่สะท้อนออกมาจากความต้องการและการเป็นตัวของตัวเอง

กลุ่มทดลอง หมายถึง กลุ่มนักเรียนชาย-หญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2537 โรงเรียนเทศบาลสามเหลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่มีบุคลิกภาพเก็บตัวและได้รับการกระบวนกรกลุ่มและกิจกรรมศิลปะ

กลุ่มควบคุม หมายถึง กลุ่มนักเรียนชาย-หญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2537 โรงเรียนเทศบาลสามเหลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่มีบุคลิกภาพเก็บตัวแต่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนกรกลุ่มและกิจกรรมศิลปะ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 เพื่อเป็นแนวทางแก่นักจิตวิทยา ครูแนะแนว ครูผู้สอน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กในการที่จะนำกระบวนกรกลุ่มและกิจกรรมศิลปะไปใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียน

1.7.2 เพื่อเป็นแนวทางและประโยชน์ในการศึกษา ตลอดจนการวิจัยแก่ผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพเก็บตัวในโอกาสต่อไป

1.7.3 ทำให้ทราบผลการใช้กระบวนกรกลุ่มและกิจกรรมศิลปะ ที่มีต่อการพัฒนาบุคลิกภาพเก็บตัวและนำโปรแกรมของกระบวนกรกลุ่มและกิจกรรมศิลปะ ไปปรับปรุงสร้างเสริมลักษณะนิสัยเพื่อพัฒนานักเรียนอื่น ๆ ต่อไป